

Fangererhvervet i dag og fremtidsmulighederne

Rapport fra et fangerseminar i Ilulissat

Af Claus Oreskov

I dagene 1.-6. februar 1995 samledes fangere fra hele Grønland til et seminar i Ilulissat, sammen med repræsentanter fra hjemmestyret, landstings- og kommunale politikere og embedsmænd, biologer og andre relevante specialister samt repræsentanter fra fiskerne og fangernes fagforening KNAPK. Temaet for seminaret var: Hvad er situationen i fangererhvervet i dag og hvilke muligheder er der for erhvervet i fremtiden?

Seminaret var arrangeret af Direktoratet for Fiskeri, Fangst og Landbrug i samarbejde med KNAPK, KANUKOKA (kommunernes landsforening), Royal Greenland, Naturinstituttet og forskellige relevante direktorater i hjemmestyret.

Direktoratet for Fiskeri, Fangst og Landbrug forelagde en rapport om fangererhvervet på landstingets sidste efterårssamling i 1994: »Redegørelse om fangererhvervet 1994«. Rapporten skal ses som et led i en proces, der på længere sigt vil udkrystallisere en vidensbase, som kan anvendes som beslutningsgrundlag for de målsætninger Grønlands hjemmestyre og det grønlandske samfund ønsker for

fangererhvervet. Fangerseminaret i Ilulissat skal ses som et led i denne proces henimod en generel politik for Grønlands fangererhverv.

Redegørelsen om fangererhvervet 1994 og en anden rapport, udarbejdet for hjemmestyret: »Fisker- og fangerfamiliers Levevilkår« dannede sammen med fangernes egen ekspertviden grundlaget for debatten på fangerseminaret.

Fangererhvervets hvem, hvad, hvor!

De fleste steder i Grønland vil det være svært at skelne imellem fangst og fiskeri, idet en række fangere tillige er fiskere og omvendt, f.eks. er flere og flere fangere i Nordgrønland involveret i det for tiden tiltagende hellefiskeri. Begrebet »fisker

Claus Oreskov deltog i fangerseminaret som observatør for »Den Internationale Arbejdsgruppe for Oprindelige Folk« (IWGIA), med økonomisk støtte fra Miljøstyrelsen.

Senere på året bringer vi en række interviews med fangere fra forskellige egne af Grønland. Samtaler, som Claus Oreskov og Frank Sejersen, observatør for Institut for Eskimologi, havde i forbindelse med fangerseminaret.

Hans Iversen, landsstyremedlem for fiskeri, fangst og landbrug, åbnede fangerseminaret i Ilulissat. Til højre: Amalie Jessen, kontorchef i direktoratet for fiskeri, fangst og landbrug.

og fanger« blev derfor anvendt, fremfor udelukkende at begrænse sig til »fanger« alene. Kun i Avanersuaq kommune og på østkysten spiller fiskeriet en så lille rolle, at man kan tale om husholdninger udelukkende baseret på fangst. Herudover skelner man imellem erhvervsfanger og fritidsjægere. For at få udstedt erhvervsjægerbevis kræves bl.a., at man mindst i 125 dage i det forudgående kalenderår har ernæret sig ved fangst og fiskeri eller ikke har haft erhvervsindtægt i 125 dage. Har man fast arbejde fordres det, at den samlede ledighedsperiode er på mindst 125 dage om året.

De, som ikke falder ind under denne kategori, kan indløse fritidsjægerbevis. Dette giver ret til fangst og jagt inden for de rammer, der er fastsat i den øvrige lovgivning. For begge kategorier gælder det,

at de er forpligtede til at rapportere deres fangst. Hvis dette forsømmes, kan det blive meget vanskeligt at få fornyet fangstrettighedsbeviset, som skal udskiftes hvert år.

Erhvervsfanger og fiskere udgør ca. 7 procent af den grønlandske befolkning og fritidsjægerne ca. 10 procent.

Kategorien fanger/fanger finder man hovedsagelig i yderdistrikterne og de fleste bygder. Fanger/fisker forekommer i mindre byer og kommuner; fisker/fanger i de lidt større byer, bygder samt i de mindre kommuner. I de store byer vil kategorien fisker/fisker være dominerende. Alt i alt er der omkring 4.000 personer der har fangst og fiskeri som hovederhverv.

Erhvervsfangerne og fiskerne var stærkest repræsenteret, og der var nogen diskussion om hvem der burde kunne

indløse fritidsjægerbevis, samt om hvor stor en mængde af fangstdyrene denne gruppe måtte tage. Nogle få udviste, i denne forbindelse, utilfredshed med at tilkaldte kunne få udstedt fritidsjægerbevis. Generelt var man fra KNAPK og erhvervsfangernes side enige om, at erhvervsfangerne og fiskerne skal have første prioritet til fangsten i tilfælde af begrænsninger af jagt på fangstdyrene. Man ønskede at jagtbeviser til fritidsjægere skulle gøres dyrere, for på denne måde at få penge til jagttilsyn.

Fangerfamiliernes levevilkår

Indtjeningen for den enkelte fanger/fisker familie svinger med fangstdyrenes tilgængelighed fra sted til sted. Indhandlingsmulighederne for både skind og kød produkter er også meget forskellige, idet geografisk placering og tidspunktet på året spiller en stor rolle for afsætningsmulighederne. Foruden indhandling er brætsalg en vigtig indtjeningskilde for fangerne. Driftsomkostningerne for en fanger/fisker er i dag så store, at erhvervet i mange tilfælde knapt nok er rentabelt. Der skal bruges penge til anskaffelse og vedligeholdelse af jolle, rifler, patroner, garn/liner, hundehold (herunder udgifter til vaccinationer, dyrlæge og forsikring) og slæde. Udover driftsomkostninger har fangerfamilien de samme udgifter som alle andre: husleje, el og daglige fornødenheder. For mange fangerfamilier betyder det, at de er nødt til at have andre indtægter end dem, de kan få gennem fangst og fiskeri. Typisk er det fangerkonerne, der har lønarbejde ved siden af arbejdet med at bearbejde fangstprodukterne. Som oftest drejer det

sig om rengøring eller andet ufaglært arbejde.

Det skal nævnes, at der findes en del tilskudsordninger f.eks.: tilskud til fangstrejser, tilskud til indhandling af sælskind, tilskud til produktionsanlæg i bygder. Herudover findes der en særlig hjælpefond, som kan søges i tilfælde af sygdom eller tabt fortjeneste grundet vejr-mæssige omstændigheder.

Fangerne kritiserede kraftigt de nuværende muligheder for indhandling. Især i Sydgrønland manglede man frysekapacitet og midler til at forarbejde produkterne til hjemmemarkedet. Forbedrede muligheder for at forarbejde og eksportere hundefoder fra Sydgrønland til Nordgrønland stod højt på ønskelisten. Som overalt i Arktis står og falder den slags projekter med infrastrukturens beskaffenhed og muligheder for at udbygge samme, med de dertil knyttede udgifter.

Halvfems procent af fiskerne anvender egne produkter i husholdningen og næsten halvdelen af fangerfamilierne spiser egen fangst hver dag. Herudover ligger betydningen af fangererhvervet i forsyningen af hjemmemarkedet, idet hovedparten af befolkningen spiser grønlandske produkter flere gange om ugen. Der er mig bekendt ikke foretaget nogen undersøgelse af næringsværdien af kosten, baseret på egne fangstprodukter hos en grønlandsk fangerfamilie. Men en sådan undersøgelse fra Canada viste, at næringsværdien i den mad, der blev stillet på bordet hos de selvforsynende fangerfamilier, lå langt over næringsværdien baseret på en kost bestående af importerede fødevarer sydfra. Noget lignende

kunne vise sig at gælde i grønlandsk sammenhæng.

Fangstdyrene

Den arktiske flora og fauna er for det meste præget af en lav arts diversitet. Alligevel kan man godt sige at ressourcegrundlaget for fangererhvervet i Grønland som helhed er righoldig, eftersom det spænder fra fangst af store havpattedyr til fangst af sæler, fisk, fugle og landpattedyr.

Sælen er det vigtigste fangstdyr. Hjemmestyret har ikke udstedt nogen jagtreguleringer for sæler, derimod er det muligt at der findes lokale reguleringer. I de seneste par år er der blevet iagttaget en tilbagegang af spættet sæl, og det er sandsynligt, at der i nær fremtid indføres kvoter på denne sælart. Sælen forsyner fangerfamilien med kød til eget forbrug og til salg på brættet. Herudover er der mulighed for at indhandle de fine skind til Great Greenland eller private systuer.

Fangerne havde store forventninger til mulighederne for at udvinde medicinske produkter af sælspæk (til forebyggelse af hjerte/kar sygdomme). Desværre måtte daværende landsstyremedlem for sundhed og miljø Ove Rosing Olsen skuffe de store forventninger, idet han beklageligvis måtte meddele, at der endnu ikke var foretaget nogen medicinsk forskning, der videnskabeligt kunne bevise den medicinske værdi af sælspæk. Sælspæk kan heller ikke konkurrere på det alternative medicinske marked, fordi det er meget billigere at udvinde fiskeolie.

Der blev fremsat et ønske om, at sælkød ikke udelukkende blev forfærdiget til frostvarer. Sælkød på dåser (Uperna-

vik kommune har prøvekørt et sådant projekt) samt røget sælkød, som man kender det fra Canada, blev foreslået.

Indhandling af saltede sælskind, var et andet område, hvor man måtte skuffe fangerne, idet et forsøgsprojekt viste sig at give meget dårlige resultater.

Hvalrosser

Hvalrosfangst er i Vestgrønland reserveret erhvervsfagere. Foruden fredningsbestemmelser stilles der også krav vedrørende ammunitionstyper, harpun og fartøjsstørrelser. Der blev meldt 384 hvalrosfangster i 1994. Biologerne er bekymrede for den stigende hvalrosfangst i Thule-området, men kendskabet til hvalrossituationen i området er for lille til at danne grundlag for eventuelle reguleringer.

Hvaler

Sildepisker/vågehval og finhvaler er kvotebelagt af »International Whaling Commission » (IWC) og fangsten reguleres af hjemmestyret ifølge diverse bekendtgørelser. Dyrene er forbeholdt erhvervsfagere.

Fangsten af grindehval, marsvin, hvid- og narhval er ikke kvotebelagt, og disse hvaler kan fanges af alle med et grønlandsk jagtbevis. Biologerne har anbefalet et stop for hvidvalfangsten, idet der er iagttaget en betydelig nedgang i bestanden. Det er derfor sandsynligt, at der i nær fremtid vil blive indført restriktioner vedrørende hvidhvalfangsten. Udsigten til en kvoteordning for hvidhvalfangsten udløste ved seminaret en heftig debat. Fangerne var gennemgående mistroiske overfor biologerne, og det var tydeligt at

biologerne ikke havde inddraget de lokale fangere nok i arbejdet med at kortlægge hvidhvalbestanden. I det hele taget virkede det som om dialogen imellem fangere og biologer var for ringe. Flere af fangerne påpegede, at der kunne være andre grunde til en tilbagegang af hvidhvalerne end det påståede fangsttryk. Motorstøj fra fiskeriflåden f.eks. og spækhuggerne der ikke kun nøjes med at gøre indhug i bestanden, men også skræmmer hvidhvalerne væk. Hvidhvalerne kunne med andre ord have forandret deres trækruter.

Blåhval, pukkelhval og grønlandshval er fredede i Grønland, ifølge IWCs bestemmelser og ifølge hjemmestyrets bekendtgørelser.

Divergerende meninger om eksport af hvalkød

Fra hjemmestyrets forvaltning ser man ingen grund til at iværksætte undersøgelser for muligheden for eksport af hvalkød. Dette begrundes gerne med, at Grønland p.t. ikke er i stand til at opbruge sin nuværende kvote af finhvaler. Her er hjemmestyret helt klart i modsætning til KNAPK, der længe har ment, at det ville være hensigtsmæssigt at arbejde henimod en eksport af hvalkød. KNAPKs formand Anthon Siegstad sagde bl.a. i sit indlæg:

»I disse tider møder vi utallige hvaler i vores farvande. Og når vores hjemmemarked mættes med hvalkød, så mener jeg ikke, at det er for tidligt allerede nu at tænke på eksport«.

Baggrunden for hjemmestyrets holdning til eksport af hvalkød skal sikkert findes i de særbestemmelser, som IWCs

kvoter af vågehval og finhval til Grønland indeholder. Grønlands fangst af disse hvaler klassificeres nemlig af IWC som »aboriginal/subsistence« d.v.s. fangst til opretholdelse af oprindelige folks egne behov. I modsætning til hvad man klassificerer som kommerciel fangst.

Begrebet »aboriginal/subsistence« er på mange måder et tveægget sværd. I den nuværende situation giver det nogle fordele, men på langt sigt spærres der af for enhver udvikling af erhvervet gennem eksport og for den enkelte fanger for at opnå nogle fordele gennem et udvidet marked. Termen »oprindelige folk« er heller ikke helt uproblematisk at arbejde med, for hvordan skal man i det hele taget definere oprindelige folk? Dette hersker der megen uenighed om. Greenpeace har f.eks. flere gange givet udtryk for, at grønlænderne kun kan blive opfattet som et oprindelige folk, hvis de lever på samme vis som deres forfædre. En sådan statisk opfattelse af oprindelige folk er ikke helt ualmindelig blandt dyreværns- og miljøorganisationer. Subsistensbegrebet er heller ikke nogen entydig størrelse. Mange forskere mener, at vi bør revidere vores opfattelse af subsistensbegrebet, således at det modsvarer nutidens vilkår i fanger- og jægersamfundene. Antropologen Jens Dahl har f.eks. påvist, at det i en grønlandsk sammenhæng er meningsløst at skelne imellem en kommerciel og en ikke kommerciel fangst- og jagtaktivitet (Jens Dahl 1989:23-42).

IWC opnår gennem aboriginal/subsistence princippet 2 afgørende fordele. For det første begrænser det mulighederne for fangsten på de pågældende hval-

For nogle af deltagerne på konferencen blev der også tid til lidt sightseeing. Finn Lyng, og bag ham David Poulsen fra miljøbevægelsen Nunatta Inuisalu Nipaa, foran det museale tørvemurshus. Finn Lyng blev på konferencens sidste dag hædret af fangerne fra Ilulissat, som overrakte ham en hundepisk som tak for hans utrættelige arbejde for at skabe international forståelse for fangernes situation.

arter, uanset om en sådan udvidelse af fangsten ville være bæredygtig. I den forbindelse skal man huske, at nogle af de kræfter, der er virksomme inden for IWC, helst så, at al hvalfangst blev stoppet. For det andet har man skabt et skel mellem oprindelige folks hvalfangere og andre hvalfangergupper, som vil gøre det svært for disse at udnytte en fælles strategi og fremføre fælles krav i IWC regi.

Vildrener og moskusokser

I 1993 indførte hjemmestyret et midlertidigt stop for jagt på vildrener. Renjagten betyder et vigtigt supplement i husholdningen for fritidsjægere, og for erhvervsfangerne er den for mange helt uund-

værlig. Derfor var det ikke så mærkeligt, at der forekom en stærk kritik af den aktuelle fredning (1). Moskusoksejagt har for nogen stået som et alternativ til rensdyrjagten. I praksis har det vist sig, at der er ikke så få vanskeligheder forbundet med moskusoksejagt sammenlignet med renjagten. Ved Kangerlussuaq er sommerjagten f.eks. blevet besværet ved, at bestanden geografisk er blevet forrykket, og man har fået en stor koncentration af dyr inde i baglandet. I de senere år er der forekommet en spredning af moskusoksebestanden (Bjarne Clausen 1994) gennem flytninger. Johannes Rosing fra KNAPK gjorde opmærksom på, at denne spredning var hensigtsmæssig af hensyn til kødmarkedet, men samtidig pointerede han, at moskusokser ikke bare skal spredes for enhver pris. I Grønland er der en løbende debat om moskusokser kontra rensdyr. Moskusoksebestanden går frem medens renbestanden går tilbage. Mange frygter, at der er en sammenhæng, nemlig at moskusokserne udkonkurrerer renerne. En holdning der også afspejles i Johannes Rosings indlæg:

»Jeg vil gerne advare og henstille til, at der i de kommuner med opland, hvor der findes rensdyr, ikke udsættes moskusokser. Hvis man vil fortsætte med at udsætte moskusokser, skal vi henstille til, at dette så sker på de steder, hvor der ikke er rensdyr«.

Polarlomvien

Jagten på lomvien er kvotebestemt for fritidsjægere, medens der ikke er indført kvoter for erhvervsfangerne. I Grønland er der indført fredningsbestemmelser for

jagt på fugle. Lomvien findes som ynglefugl i 23 kolonier fra Qaqortoq i syd til Avanersuaq i nord. På østkysten er der 2 kolonier ved Illoqqortoormiut. Om vinteren trækker lomvier fra bl.a. Norge og Canada til Grønlands kyster. Disse lande er ved at foretage nogle drastiske justeringer omkring forvaltningen af lomvieren. Vinterfangsten i Grønland vil derfor nok i fremtiden blive underlagt flere restriktioner. Grønland er på godt og ondt en del af det internationale samfund. Det gælder ikke kun forvaltningen af lomvieren, og som omtalt forvaltningen af hvalerne, men også på en lang række andre områder.

Internationalt

Finn Lynge holdt et oplæg om »Grønland som et fangersamfund set fra verden udenom«. Antihval- og sælkampagnerne ude i verden har sat deres præg på fangernes hverdag og skabt megen usikkerhed m.h.t. fremtiden. Finn Lynge kunne fortælle, at man fra omverdenen gerne så, at forvaltningen af småhvaler blev lagt ind under IWC. Man ønsker kvoteringer på småhvalerne, og så længe dette ikke er gennemført i praksis, er omverdenen ikke overbevist om, at Grønland er i stand til at passe godt nok på sine småhvaler (2). Sælfangst er igen kommet i søgelyset. Den internationale dyreværnsorganisation World Society for Protection of Animals (WSPA) har intensiveret deres antisælfangstkampagner, især overfor sælfangsten i Namibia, Sydafrika og Rusland. Grønland vil som verdens førende sælfangstnation ikke gå ram forbi.

Til gengæld har der været positive reaktioner på forvaltningen af lomvieren

og i den forbindelse på samarbejdet med WWF (verdens naturfond). Det generelle indtryk af F. Lynge's indlæg var, at Grønland i høj grad behøver at forbedre sit image omkring jagt og fangst i udlandet. At dette ikke kun er gjort med kvoteringer og jagtbetjente, blev tydeligt illustreret af Ingmar Egede fra Inuit Circumpolar Conference (ICC). På et stort internationalt miljømøde i Florida USA, var ICCs delegation blevet overrasket over en udstilling som et amerikansk ministerium stod for. Af udstillingen fremgik det, at sæler og bjørne var truede dyrearter, og at handel med produkter fra disse dyr var forbudt internationalt såvel som i USA. Efter flere dages forhandlinger med den amerikanske delegation lykkedes det ICC at få dem til at korrigere denne falske påstand om sæler som en truet art. Eksemplet viser, at det i høj grad er udlandet selv (især dyreværnslobbyen) der skaber sit eget skræmbillede af fangst af vilde dyr og dermed af fangersamfundene.

Ingmar Egede redegjorde for ICCs internationale arbejde, som direkte berører fangererhvervet. Det arktiske miljøsamarbejde blev omtalt, hvor ICC med støtte fra de andre oprindelige folk i Arktis fik oprettet en særlig arbejdsgruppe, der skal beskæftige sig med bæredygtig udnyttelse af de levende ressourcer i det arktiske område.

Fangererhvervet og den globale udfordring

Efter murens fald og kommunismens sammenbrud i Østeuropa og det tidligere Sovjetunionen er der sket et skift på globalt plan i den økonomiske organisering, til fordel for markedskræfterne og

Erhvervsfangerne
Tobias Ignatiussen
og Jens Danielsen.

den private handel. Parallelt hermed sker der en verdensomspændende ideologisk nytænkning henimod en større og større liberalisme og forherligelse af den individuelle frihed. Denne nye internationale liberalisme og intensiverede kapitalisme skaber forstærket konkurrence og sociale og økonomiske uligheder overalt i verden. Samtidig har den transnationale økonomiske organisering forlængst passeret det stade, hvor den kan kontrolleres af nogen nationalstat eller sammenslutning af stater (Andre Gunder Frank og Marta Fuentes 1990:139-187) (Robert B. Reich 1991). En situation, der har fremkaldt afgørende forandringer i magtrelationerne mellem forskellige lande og mellem mange sociale, lokale og etniske grupper. Grønland er, som ethvert andet land, følsomt overfor sådanne globale tendenser. Den øgede internationale konkurrence gør det vanskeligt at tilgodese et ikke eksportgivende erhverv som fangererhvervet. Fangererhvervets bidrag til eksporten, i form af sælskind til pelse, er nemlig af negativ art, idet det

offentlige må bidrage med 525 kr. pr. skind, allerede inden de når frem til garveriet. På verdensmarkedet skal de grønlandske pelse ikke kun konkurrere med lignende produkter, men også »konkurrere« med dyreværnslobbyen om konsumenternes gunst. Bortset fra skindproduktionen, producerer fangererhvervet udelukkende til hjemmemarkedet. Nu er der heldigvis stor efterspørgsel på fangerens produkter, men alligevel skal der også her konkurreres med importerede fødevarer. Det gælder også fangstprodukter fra andre arktiske fangersamfund, f.eks. renkød fra Canada som nu kan fås i de grønlandske butikker. Den skærpede konkurrence har gjort, at man fra hjemmestyrets side har prioriteret udviklingen af det eksportgivende fiskeri langt højere end fangererhvervet. Lokalt har det helt konkret ført til, at fangerne flere steder selv har prioriteret fiskeri frem for fangst. Den økonomiske gevinst fra fiskeriet er for mange grundlaget for at kunne indkøbe og vedligeholde fangstredskaber. Situationen på verdensmarkedet er med til

at fremtvinge en ensidig udnyttelse af nogle få levende ressourcer, i stedet for en bred vifte af forskellige ressourcer, som i fangersamfundet udnyttes på skift. Ideen med at udnytte en kombination af ressourcer gennem en tilbagevendende årscyklus har hidtil vist sig at være mest skånsom for den følsomme arktiske økologi.

Udover en øget globalisering indenfor handel og økonomi, foregår der også en globalisering indenfor kommunikation og netværksamarbejde ved hjælp af de elektroniske medier. Mange lokale grupper slutter sig sammen i større og større regionale eller globale interessegrupper. Det gælder miljøbevægelserne, kvindebevægelserne, oprindelige folks sammenlutninger f.eks. regnskovsfolkenes sammenslutning og ICC. Heri ligger nogle muligheder for fangererhvervet i Grønland. I stedet for udelukkende at konkurrere med f.eks. andre arktiske fangere kunne man måske samarbejde om nogle fælles konsumerfremstød. Hjemmestyret er allerede involveret i regionale samarbejder omkring forvaltningen af havets ressourcer. ICC og det arktiske miljø-samarbejde er blevet nævnt. Nogle af disse tiltag kan måske anvendes som katalysatorer for et handels- og produktforædlingssamarbejde i det cirkumpolare område indenfor fangst og jagt? Fangerseminåret i Ilulissat har vakt stor opmærksomhed i de andre cirkumpolare samfund. En platform hvor grønlandske fangere kan mødes og udveksle erfaringer med hinanden og hjemmestyret er blevet skabt. Måske kan denne platform en dag blive udvidet til at omfatte hele det cirkumpolare område? En ting er ihvertfald sikkert m.h.t. fremtiden: ingen

samfund eller sektorer er længere upåvirkede af de globale tendenser. Konkurrencen er blevet mangedoblet, de blinde markeds kræfter skaber stor økonomisk ustabilitet og usikkerhed. Nogle af de midler, som jeg tror kan føre til større stabilitet og kontrol med markeds kræfterne, er øget samarbejde sektorerne imellem, regionalt og globalt.

Noter

1. Rensdyrjagten blev givet fri i august 1995, hvor landstinget fastsatte antallet af dyr, som må skydes, til 2000. Erhvervsfangerne tildeles en kvote på 1500 rensdyr, og fritidsjægerne må skyde 500 dyr. Kun de med gyldigt jagtbevis fra 1995 kan få tilladelse til at skyde dyrene. Som et helt nyt fænomen i Grønland blev der indført brugerbetaling på rensdyrjagten. Erhvervsfangerne skal indbetale 100 kr. pr. nedlagt dyr, medens fritidsjægerne skal indbetale 500 kr.
2. For at begrænse småhvalfangsten vedtog landstinget i oktober 1995 en ny bekendtgørelse om fangst af hvid- og narhvaler. Ifølge denne er enhver form for omringningsfangst nu forbudt. Fra fartøjer, som er på 25 BRT eller derunder, er det tilladt at fange, sælge og indhandle hvid- og narhvaler. Større fartøjer må kun fange til eget forbrug. Fra fartøjer større end 79,9 BRT er fangst af hvid- og narhval ikke tilladt.

Litteratur:

- Clausen, Bjarne. 1994. »Udflytning af moskusokser«. i: *Grønland Nr. 3*.
- Dahl, Jens. 1989. »The Integrative and Cultural Role of Hunting and Subsistence in Greenland«. *Études/Inuit/Studies*, 13(1).
- Frank, Andre Gunder. Fuentes, Marta. 1990. »Civil Democracy: Social Movement in Recent World History.« i: *Transforming the revolution* ed: Samir Amin, Giovanni Arrighi, Andre Gunder Frank, Immanuel Wallerstein. Monthly Review Press. New York.
- Reich, Robert B. 1991. *The Work of Nations*. Alfred A Knopf's.
- EM 1994/40 DFFL,j.nr.21.00.010. 1994. Redegørelse om fangererhvervet 1994. Grønlands Hjemmestyre. Nuuk.
- Grønlands Statistik. 1995. *Fisker- og Fangerfamiliers Levevilkår*. Grønlands Hjemmestyre. Nuuk.